קיצור שלחן ערוך — דין תענית יארצייט

מִצְוָה לְהִתְעַנּוֹת בְּכָל שָׁנָה יוֹם שֶׁמֵּת בּוֹ אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, כְּדֵי לְהִתְעוֹרֵר לִתְשׁוּבָה, לְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וּלְהִתְחָרֵט עֲלֵיהֶם, וְעַל יְדֵי זֶה יְזַכֶּה אֶת אָבִיו וְאִמּוֹ שֶׁיִּתְעַלּוּ בְּגַן עֵדֶן. וְלָעֶרֶב בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה, אוֹמֵר עֲנֵנוּ כְּמוֹ בְּכָל תַּעֲנִית יָחִיד. אִם הִתְעַנָּה פַּעַם אַחַת, מִסְתָּמָא הָיְתָה דַּעְתּוֹ לְהִתְעַנּוֹת כָּל יָמָיו. וְאִם כֵּן הֲרֵי הוּא עָלָיו כְּמוֹ נֶדֶר, שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה, וְצָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת לְעוֹלָם. וּכְשֶׁהוּא חוֹלֶה אוֹ שֶׁהוּא בְּעִנְיָן אַחֵר שֶׁהוּא צָרִיךְ לֶאֱכוֹל, צָרִיךְ הַתָּרָה. וְאִם פֵּרֵשׁ שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל עָלָיו בְּנֶדֶר, אֵינוֹ צָרִיךְ הַתָּרָה. נוֹהֲגִין לְהַדְלִיק נֵר יָאְרְצַיְיט (וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ וְסִימָן צח סוֹף סָעִיף א).

מִתְעַנִּין לְעוֹלָם בְּיוֹם הַמִּיתָה, וַאֲפִלּוּ בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה. וַאֲפִלּוּ מֵת בְּסוֹף הַיּוֹם לְאַחַר שֶׁהִתְפַּלְּלוּ עַרְבִית, אִם עֲדַיִן הוּא יוֹם, נִקְבַּע זֶה הַיּוֹם לְיָאְרְצַיְיט. אַךְ אִם הַקְּבוּרָה נִמְשְׁכָה מִן הַמִּיתָה אֵיזֶה יָמִים, אֲזַי יִתְעַנֶּה שָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה בְּיוֹם הַקְּבוּרָה, וְאַחַר כָּךְ תָּמִיד בְּיוֹם הַמִּיתָה.

אִם מֵת לוֹ מֵת בְּשָׁנָה מְעֻבֶּרֶת בַּאֲדָר רִאשׁוֹן אוֹ בַּאֲדָר שֵׁנִי, אֲזַי בְּשָׁנָה פְּשׁוּטָה מִתְעַנֶּה כֵּן בַּאֲדָר, וּבְשָׁנָה מְעֻבֶּרֶת מִתְעַנֶּה בְּזֶה הָאֲדָר שֶׁמֵּת. אִם בָּרִאשׁוֹן, בָּרִאשׁוֹן. וְאִם בַּשֵּׁנִי, בַּשֵּׁנִי. וְאִם מֵת בְּשָׁנָה פְּשׁוּטָה, אֲזַי בְּשָׁנָה מְעֻבֶּרֶת, יִתְעַנֶּה בַּאֲדָר רִאשׁוֹן, וְגַם בַּאֲדָר שֵׁנִי יֹאמַר קַדִּישׁ, אַךְ אַל יַסִּיג גְּבוּל אֲחֵרִים.

חֹדֶשׁ חֶשְׁוָן, לְפְעָמִים הוּא מָלֵא, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאָז רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו שֶׁלְּאַחֲרָיו הוּא שְׁנֵי יָמִים. יוֹם רִאשׁוֹן דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ הוּא יוֹם הַשְּׁלֹשִׁים שֶׁל חֶשְׁוָן וְשַׁיָּךְ לוֹ, וְיוֹם שֵׁנִי דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ הוּא יוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל כִּסְלֵו (וְכֵן בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁהוּא שְׁנֵי יָמִים, יוֹם הָרִאשׁוֹן הוּא יוֹם הַשְּׁלֹשִׁים שֶׁל חֹדֶשׁ שֶׁעָבַר וְשַׁיָּךְ לוֹ). וְלִפְעָמִים הוּא חָסֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם. וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו שֶׁלְּאַחֲרָיו הוּא אֵינוֹ אֶלָּא יוֹם אֶחָד. וְכֵן חֹדֶשׁ כִּסְלֵו לִפְעָמִים מָלֵא, וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ טֵבֵת שֶׁלְּאַחֲרָיו הוּא רַק יוֹם אֶחָד. וּמִי שֶׁמֵּת לוֹ מֵת בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו כְּשֶׁהָיָה רַק יוֹם אֶחָד, אֲזַי בְּשָׁנָה שֶׁיִּהְיֶה רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו שְׁנֵי יָמִים, יַחֲזִיק אֶת הַיָּאְרְצַיְיט בְּיוֹם שֵׁנִי דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁהוּא יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל חֹדֶשׁ כִּסְלֵו, שֶׁגַּם הַמִּיתָה הָיְתָה בְּאֶחָד בְּכִסְלֵו. וְאָמְנָם מִי שֶׁמֵּת לוֹ מֵת בְּיוֹם רִאשׁוֹן דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו כְּשֶׁהָיָה רֹאשׁ חֹדֶשׁ שְׁנֵי יָמִים, הִנֵּה בְּשָׁנָה שֶׁרֹּאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו אֵינוֹ רַק יוֹם אֶחָד, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק מָתַי יַחֲזִיק אֶת הַיָּאְרְצַיְיט, אִם בְּתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בְּחֶשְׁוָן כֵּיוָן שֶׁמֵּת בְּסוֹף חֶשְׁוָן, אוֹ כֵּיוָן דִּבְנָדָרִים הוֹלְכִין אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, יַחֲזִיק אֶת הַיָּאְרְצַיְיט בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו כְּמוֹ שֶׁקּוֹרִין אוֹתוֹ. וְיֵשׁ לְנָהוֹג כֵּן: אִם בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה הַבָּאָה רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו הוּא רַק יוֹם אֶחָד, יַחֲזִיק אֶת הַיָּאְרְצַיְיט בְּתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בְּחֶשְׁוָן, וְכֵן לְעוֹלָם כְּשֶׁיִּהְיֶה חֶשְׁוָן חָסֵר. וּמִכָּל מָקוֹם אִם לְמָחָרָתוֹ בְּיוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֵין שָׁם אֲבֵלִים, יֵשׁ לוֹ גַּם כֵּן לוֹמַר קַדִּישׁ וּלְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַתֵּבָה, רַק לֹא יַסִּיג גְּבוּל אֲחֵרִים. אֲבָל אִם גַּם בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה הַבָּאָה רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו הוּא שְׁנֵי יָמִים, אֲזַי קוֹבֵעַ אֶת הַיָּאְרְצַיְיט לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו וְיַחֲזִיקֶנּוּ כֵּן לְעוֹלָם. וְגַם כְּשֶׁיִּהְיֶה רֹאשׁ חֹדֶשׁ רַק יוֹם אֶחָד, יַחֲזִיקֶנּוּ אָז בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְהוּא הַדִּין לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ טֵבֵת.

וְכֵיוָן שֶׁרֹאשׁ חֹדֶשׁ טֵבֵת הוּא לִפְעָמִים רַק יוֹם אֶחָד, דְּהַיְנוּ יוֹם שִׁשִּׁי דַּחֲנָכָה, וַהֲוֵי יוֹם שִׁשִּׁי דַּחֲנָכָה אֶחָד בְּטֵבֵת, יוֹם שְׁבִיעִי שְׁנַיִם בְּטֵבֵת, וְיוֹם שְׁמִינִי שְׁלִשָּׁה בְטֵבֵת, וְלִפְעָמִים שְׁנֵי יָמִים, דְּהַיְנוּ יוֹם שִׁשִּׁי וְיוֹם שְׁבִיעִי דַּחֲנָכָה, וְאָז הֲוֵי יוֹם שְׁבִיעִי דַּחֲנָכָה אֶחָד בְּטֵבֵת, וְיוֹם שְׁמִינִי שְׁנַיִם בְּטֵבֵת, לָכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ יָאְרְצַייט בְּיָמִים אֵלּוּ, לֹא יִטְעֶה לִמְנוֹת לִימֵי חֲנָכָה, כִּי צָרִיךְ לִמְנוֹת לִימֵי הַחֹדֶשׁ.

בְּיוֹם שֶׁאֵין אוֹמְרִים בּוֹ תַּחֲנוּן, אֵין מִתְעַנִּין תַּעֲנִית יָאְרְצַייט. וְכֵן בְּיוֹם מִילָה, הָאָב וְהַסַּנְדָּק וְהַמּוֹהֵל אֵין מִתְעַנִּין. וְכֵן בְּפִדְיוֹן הַבֵּן, הָאָב וְהַכֹּהֵן אֵין מִתְעַנִּין. וְכֵן הֶחָתָן בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, אֵינוֹ מִתְעַנֶּה. אֲבָל בִּסְעוּדַת סִיּוּם, אָסוּר לֶאֱכוֹל בְּיוֹם הַיָּאְרְצַייט (ש"ך יו"ד סִימָן רמו סָעִיף קָטָן כז בשם תשובת מהרי"ל). וּבְיָמִים שֶׁאֵינוֹ מִתְעַנֶּה, עַל כָּל פָּנִים יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת וּבִשְׁאָר מַעֲשִׂים טוֹבִים לְזַכּוֹת נִשְׁמַת אָבִיו וְאִמּוֹ.

בַּלַּיְלָה אֲשֶׁר בְּיוֹם הַמָּחֳרָת יִהְיֶה לוֹ יָאְרְצַייט, אֵין לוֹ לֶאֱכוֹל בִּסְעוּדַת חֲתֻנָּה שֶׁיֵּשׁ שָׁם מְזִמּוּטֵי חָתָן וְכַלָּה וְיֵשׁ בָּהּ שִׂמְחָה. אֲבָל בִּסְעוּדַת בְּרִית מִילָה וּפִדְיוֹן הַבֵּן וְסִיּוּם מַסֶּכֶת, מֻתָּר.

מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ יוֹם מִיתַת אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, יִבְרֹר לוֹ יוֹם אֶחָד בַּשָּׁנָה לְהִתְעַנּוֹת. אֲבָל לֹא יַסִּיג גְּבוּל אֲחֵרִים בְּקַדִּישִׁים.בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח, וּמָחָה ה' אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִיםבָּרוּךְ הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ, וְעָצְמָה יַרְבֶּה לְאֵין אוֹנִיםבֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה' (ישעיה ב).